

Internationella frågor om hållbar utveckling och miljö

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utrikesutskottet motionsförslag om internationella frågor rörande hållbar utveckling och miljö.

Utskottet konstaterar att klimatförändringarna utgör ett allvarligt och långsiktigt hot och att ekonomisk utveckling generellt sett innebär möjligheter att reducera sårbarheten till följd av många av klimatförändringarnas effekter och att motverka miljöförstöring. Utskottet redovisar sin syn på frågor kring de internationella klimatförhandlingar som ska äga rum i Köpenhamn i december 2009. En grundläggande förutsättning för att EU ska kunna spela en ledande roll när det gäller att få till stånd ett globalt och omfattande klimatavtal är att unionen företräder en gemensam hållning som bygger på bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

I betänkandet behandlar utskottet även motioner om bl.a. miljö- och klimatförhållanden i Asien och Afrika samt om stöd till utvecklingsländer för att leva upp till de krav som följer av undertecknande och ratificering av internationella miljökonventioner. Utskottets syn på internationella frågor rörande vatten och energi redovisas också i betänkandet.

I ärendet finns fyra reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Utskottet	7
Mål och inriktning m.m.	7
Motionerna	7
Utskottets överväganden	9
Vatten	20
Motionerna	20
Utskottets överväganden	21
Energi och klimat	27
Motionerna	27
Utskottets överväganden	27
Reservationer	32
1. Mål och inriktning m.m., punkt 1 (s, v, mp)	32
2. Vissa klimatfrågor m.m., punkt 2 (v, mp)	33
3. Vatten, punkt 4 (s, v, mp)	35
4. Energi och klimat, punkt 6 (s, v, mp)	36
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	38
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	38
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	39
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	41

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Mål och inriktning m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:N201 yrkande 9, 2007/08:U358 yrkandena 4 i denna del och 12, 2007/08:U359 yrkandena 13, 14 och 16, 2008/09:U267, 2008/09:U296 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:U349 yrkandena 72 och 92.

Reservation 1 (s, v, mp)

2. Vissa klimatfrågor m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U253 yrkandena 10, 11, 13 och 14, 2007/08:U316 yrkandena 1–3 och 5, 2008/09:U315 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:U322 yrkandena 9, 17 och 28.

Reservation 2 (v, mp)

3. Vissa miljöfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:U336 yrkande 5 och 2008/09:U262.

4. Vatten

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U253 yrkande 3, 2007/08:U226 yrkandena 12–14 och 16, 2007/08:U276 yrkande 3, 2007/08:U358 yrkande 4 i denna del och 2008/09:U208 yrkande 6.

Reservation 3 (s, v, mp)

5. Myndighetsuppdrag

Riksdagen avslår motion 2007/08:U226 yrkande 15.

6. Energi och klimat

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U249 yrkandena 1–3, 2007/08:U226 yrkande 11, 2007/08:U261 yrkande 1, 2007/08:U366 yrkandena 1, 2 och 4, 2008/09:U229 och 2008/09:U322 yrkande 11.

Reservation 4 (s, v, mp)

7. Kärnkraftsavveckling

Riksdagen avslår motion 2008/09:U322 yrkande 33.

Stockholm den 23 april 2009

På utrikesutskottets vägnar

Göran Lenmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Urban Ahlin (s), Gustav Blix (m), Carina Hägg (s), Anne-Marie Pålsson (m), Kerstin Lundgren (c), Kent Härstedt (s), Birgitta Ohlsson (fp), Kenneth G Forslund (s), Walburga Habsburg Douglas (m), Kerstin Engle (s), Alf Svensson (kd), Christian Holm (m), Hans Linde (v), Carin Runeson (s), Holger Gustafsson (kd) och Bodil Ceballos (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande motionsförslag om internationella frågor om hållbar utveckling och miljö. Motionerna tar framför allt sikte på mål och inriktning av politiken samt vatten, energi och klimat.

Under innevarande mandatperiod har företrädare för FN:s utvecklingsorgan UNDP den 27 november 2007 lämnat information om 2007/2008 års Human Development Report vars huvudtema är klimatförändringarna och utveckling.

Ledamöter i utrikesutskottet har under mandatperioden i samband med delegationsresor till Västafrika (Ghana, Liberia och Mali), Ostasien (Japan, Kina och Sydkorea), Sydasiien (Indien) respektive Sydostasien (Indonesien och Vietnam) samt i andra sammanhang tagit del av redovisningar och på andra sätt inhämtat information om miljösituationen och klimatförändringarnas effekter i de aktuella regionerna.

Utskottets arbetsgrupp för Afrikafrågor, som varit verksam under 2007 och 2008, genomförde i november 2008 tillsammans med Klimatkommissionen och riksdagens AWEPA-grupp¹, ett seminarium under rubriken Klimatförändringarna och parlamentens och parlamentarikernas roll. Seminariet ägde rum i anslutning till att företrädare för fem östafrikanska parlament (Etiopien, Kenya, Rwanda, Tanzania och Uganda) på riksdagens inbjudan deltog i en veckas regionalt demokratiseminarium i riksdagen.

Företrädare för utrikesutskottet sammanträffade den 19 mars 2009 med Michael Baxter, Världsbankens landdirektör för Angola, Malawi, Moçambique, Zambia och Zimbabwe. En av de frågor som togs upp vid mötet gällde anpassning till klimatförändringarna.

Utskottet fick den 21 april 2009 en föredragning av biståndsminister Gunilla Carlsson om utvecklingssamarbetet och klimatfrågorna.

Utskottet utarbetade senast våren 2006 ett särskilt betänkande inriktat på internationella frågor om hållbar utveckling och miljö, betänkande 2005/06: UU17. Våren 2008 har utskottet i betänkande 2008/09:UU13 Globalisering behandlat globala miljöproblem.

Utskottet har i anslutning till beredningen av detta betänkande tagit del av Regeringskansliets faktapromemoria 2008/09:FPM101 Meddelande om EU-strategi för stöd till katastrofriskreducering i utvecklingsländerna.

¹ AWEPA (Association of Western European Parliamentarians for Africa) är en europeisk sammanslutning av parlamentariker som vill stötta den demokratiska utvecklingen i Afrika och sätta Afrikafrågorna på dagordningen i de europeiska parlamenten. I Sveriges riksdag finns en sektion av AWEPA där företrädare för samtliga riksdagspartier ingår.

De motioner som behandlas i detta betänkande och som avlämnats under innevarande riksmöte redovisas utan att årtal anges. För motioner avlämnade under riksmötena 2006/07 respektive 2007/08 anges detta.

Utskottet

Mål och inriktning m.m.

Motionerna

Socialdemokraterna anser enligt kommittémotion 2007/08:U358 (s) yrkandena 4 i denna del och 12 att grundläggande behov för enskilda och samhället, som hälsovård och utbildning, bör vara offentliga åtaganden i varje samhälle. Tillgången får inte begränsas genom internationella handelsregler eller en marknad som låter köpkraften avgöra. Arbetet för hållbar utveckling måste ske på såväl lokal och nationell nivå som europeisk och global nivå. EU har stor betydelse för att fastställa miljönormer.

Det multilaterala samarbetet för hållbar utveckling är avgörande. FN måste aktivt ta ledningen i arbetet för hållbar utveckling, som också bör präglas av organ som Världsbanken, IMF och WTO och de regionala utvecklingsbankerna. Den internationella handels regelverk måste kombineras med miljökonventioner och internationell miljölagstiftning.

I kommittémotion 2007/08:U359 (s) yrkandena 13, 14 och 16 samt U349 (s) yrkande 92 anför *Socialdemokraterna* att viktiga orsaker till miljöförsämringen i Asien är otillräcklig institutionell kapacitet, bristande miljöpolitik och otillräckliga investeringar i regionen. Dessa frågor bör utgöra fokus för svenska insatser på miljöområdet under de kommande åren. Klimat, biologisk mångfald och kemikalier bör enligt *Socialdemokraterna* prioriteras av regeringen. Utvecklingsländer bör få fortsatt stöd att leva upp till de krav som följer av undertecknande och ratificering av internationella miljökonventioner.

Socialdemokraterna behandlar i kommittémotion U349 (s) yrkande 72 miljöfrågorna i Afrika. I motionen konstateras att vattenbrist, avfallsdumpning och klimatförändringar påverkar Afrika negativt. Tillväxt och utveckling kan och måste gå hand i hand med arbetet för en god miljö. Utveckling av nya förnybara och miljövänliga energislag måste komma Afrika till del genom att de görs ekonomiskt försvarbara. *Socialdemokraterna* anser att en särskild fond för hållbar utveckling och miljövänliga investeringar i Afrika bör skapas och att biståndet måste miljö- och klimatsäkras.

Vänsterpartiet föreslår i kommittémotion 2006/07:N201 (v) yrkande 9 att Sverige i internationella sammanhang ska initiera en diskussion om hur tvistelösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras. Regeringen bör föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och multilaterala miljökonventioner.

Miljöpartiet förespråkar i partimotion *U322 (mp) yrkande 9* införande av ett globalt utsläppstak för växthusgaser som en grundläggande komponent i ett globalt system för att möta klimatförändringarna. De största utsläppsminskningarna måste ske i de rika länderna, som bär det största historiska ansvaret för klimatförändringarna och som även står för de största utsläppen. Fördelningen av utsläppsminskningar mellan länder måste uppfattas som någorlunda rättvist och konsekvent för att systemet ska fungera och få genomslag på alla nivåer. I *yrkande 17* begär *Miljöpartiet* att regeringen ska verka för att mekanismer kommer till stånd i syfte att kompensera fattiga länder som avstår från att exploatera olja och gas i särskilt känsliga miljöer, såsom tropiska regnskogar. Väpnade konflikter måste enligt *yrkande 28* förebyggas kring naturresurser och beroendet av olja och andra fossila bränslen minska.

I partimotion *2006/07:U253 (mp) yrkandena 10, 11, 13 och 14* samt i kommittémotion *2007/08:U316 (mp) yrkandena 1–3 och 5* föreslår *Miljöpartiet* att Sverige ska verka för livsmedelssuveränitet som målsättning. Med livsmedelssuveränitet avser motionärerna ett folks, fattiga enskilda länders och regionala unioners rätt att definiera sin egen jordbruks- och livsmedelspolitik. För att säkra tillgången på mat måste det lokala jordbruket tydligt prioriteras och i första hand inriktas på att livnära den egna befolkningen.

I de nyss nämnda motionerna betonar *Miljöpartiet* behovet av ett decentraliserat beslutsfattande och småskaliga lösningar där lokalbefolkningens deltagande sätts i centrum och dess kunskaper och innovationsförmåga tas till vara. Det krävs ökade satsningar på program för ekologisk odling av energigrödor som kan ersätta fossila, dyra bränslen, diversifiera bondens inkomstkällor och minska den globala klimatbelastningen. En ökad satsning bör göras på program för att åtgärda mineral- och vitaminbrist.

Miljöpartiet anser enligt kommittémotion *U315 (mp) yrkandena 1 och 2* att regeringen ska verka för att det ställs sociala och miljömässiga krav på svenska respektive europeiska bolags verksamheter i länder utanför EU.

I den enskilda motionen *2007/08:U336 (fp) yrkande 5* framhålls att miljöbistånd kan medverka till tekniköverföring och tillvaratagande av förnybara resurser samt bidra till en gemensam satsning för att förhindra de svåraste klimatscenerierna och till att främja bättre miljö och hälsa.

I den enskilda motionen *U262 (kd)* förespråkas att Sverige genom multilaterala kontakter ska verka för skapandet av en ny världsorganisation för miljön inom FN-systemet med ökade resurser och tyngre mandat än dagens Unep (United Nations Environment Programme).

I den enskilda motionen *U267 (s)* pläderar motionären för ett svenskt initiativ för bevarande av biologisk mångfald och samordnad ekologisk krishantering. Sverige bör ta initiativ till en internationell samordnad övervakning av den biologiska mångfalden och en samordnad ekologisk krishantering.

I den enskilda motionen *U296 (fp) yrkandena 1 och 2* uppmärksammas en modell som presenterats av Stockholm Environment Institute och som avser såväl fattigdomsbekämpning som klimatförändring. Motionärerna anser att regeringen ska utreda om modellen kan ligga till grund för Sveriges hållning i arbetet med att bekämpa fattigdom orsakad av klimatförändring.

Utskottets överväganden

Klimatförändringarna utgör ett allvarligt och långsiktigt hot. De undergräver ansträngningarna att nå en hållbar utveckling och minskad fattigdom och befaras bli ett stort hot mot uppnående av FN:s millennieutvecklingsmål. Torka, översvämningar, stormar och förhöjd havsnivå kan leda till livsmedelsbrist, sjukdomsutbrott, förstörelse av infrastruktur och värdefulla naturresurser samt påverka säkerhetsfrågor. Detta är globala utmaningar men dessa väntas drabba fattiga människor – inte minst de som bor på landsbygden – och fattiga länder särskilt hårt. Det beror på att de är starkt beroende av naturresurser och har begränsad kapacitet att hantera effekter som har inverkan på levnadsförhållanden och livsmiljöer. Till detta kommer det hot som miljöförstöring utgör. Fattiga människor är de som drabbas hårdast även av miljökatastrofer och föroreningar.

Utskottet anser att ekonomisk utveckling generellt sett innebär möjligheter att reducera sårbarheten till följd av många av klimatförändringarnas effekter och att motverka miljöförstöring. Detta är en insikt som kommer till tydligt uttryck i Sveriges politik för global utveckling och i det svenska biståndssamarbetet. Också EU:s utvecklingspolitik, däribland överenskommelsen om europeiskt samförstånd för utveckling från 2005 (EU Consensus on Development), redovisar en positiv syn på möjligheterna att genom ekonomisk utveckling minska utsattheten till följd av miljöförstöring och klimatförändringar. I EU-överenskommelsen betonas vikten av hållbar förvaltning och skydd av naturresurser både som en inkomstkälla och som ett medel för att trygga och utveckla sysselsättningen och ge möjligheter till utkomst på landsbygden samt miljöprodukter och miljöjänster.

I Sveriges politik för global utveckling lyfts klimatförändringar och miljöpåverkan fram som en av sex globala utmaningar för konkreta insatser från regeringens sida under mandatperioden. Utskottet har i betänkande 2007/08:UU5 om den globala utvecklingspolitiken understrukt miljö- och klimatfrågornas betydelse när det gäller att skapa förutsättningar för fattiga människor att förändra sina levnadsvillkor.

I Sveriges utvecklingssamarbete, som finansieras genom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, utgör miljö och klimat en av de tre tematiska prioriteringarna under mandatperioden. Det råder ett ömsesidigt samband mellan denna prioritering och de båda andra tematiska prioriteringarna på biståndsområdet, demokrati och mänskliga rättigheter respektive främjande av

jämställdhet och kvinnors roll i utveckling. Beträffande miljö och klimat ska fyra områden bli föremål för särskild uppmärksamhet: anpassning till klimatförändringarna, energi, miljö och säkerhet respektive vatten. Sveriges totala miljöbistånd uppgick 2007 till ca 1 miljard kronor. Utöver detta gick 6,8 miljarder kronor till program med miljö som ett viktigt delsyfte. Utskottet noterar att Sida enligt regleringsbrevet för 2009 ska inkomma till regeringen med underlag till policyer inom bl.a. områdena Klimat och utveckling respektive Miljö och utveckling.

Utskottet instämmer i uppfattningen i en motion att multilateralt arbete för hållbar utveckling är av avgörande betydelse. FN har en nyckelroll i sammanhanget.

Insikten om effekterna av klimatförändringar och miljöförstöring har successivt ökat på det internationella planet. För många framstår 1972 som ett märkesår. Då ägde FN:s konferens om den mänskliga miljön rum i Stockholm, den s.k. Stockholmsdeklarationen antogs liksom en handlingsplan och FN:s miljöprogram (Unep) etablerades. Några viktiga milstolpar därefter har varit FN:s världskommission för hållbar utveckling 1987, FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992 och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Också FN:s millenniedeklaration och de åtta millenniemålen – varav ett avser hållbar miljömässig utveckling – måste nämnas i sammanhanget. Största möjliga ansträngningar måste enligt utskottet göras för att FN:s klimatkonferens i Köpenhamn i december 2009 ska bli en framgång och milstolpe i det gränsöverskridande arbetet för klimat, miljö och hållbar utveckling. Också riksdagen kan bidra till detta, inte minst genom internationella kontakter och parlamentarisk dialog.

Utskottet konstaterar att Sverige verkar såväl genom politiken för global utveckling som genom biståndspolitiken för att FN:s millenniemål ska nås. Millenniemål 7, att säkra en miljömässigt hållbar utveckling, har i likhet med övriga millenniemål tydliga kopplingar till globala gemensamma nyttigheter och till frågor om hur grundläggande behov ska tillgodoses, något som tas upp i en motion. Millenniemål 7 är uppdelat i fyra delmål, varav tre har särskilda indikatorer:

Delmål 7a) Integrera principen om hållbar utveckling i landets politik och program; motverka förlust av miljöresurser

Delmål 7b) Minska förlust av biologisk mångfald, uppnå, till 2010, en väsentlig reduktion i graden av förlust

Indikatorer:

- Andelen land som är täckt av skog
- Koldioxidutsläpp, totalt, per capita och per 1 USD BNP (köpkraftsparitet)
- Förbrukning av ozonförstörande substanser
- Andelen fiskbestånd inom säkra biologiska gränser

- Andel av totala vattenresurser som används
- Andel av landområden och marina områden som är skyddade
- Skydd av arter som hotas av utrotning

Delmål 7c) Halvera andelen människor som inte har hållbar tillgång till säkert dricksvatten och grundläggande sanitet

Indikatorer:

- Andel av befolkningen som använder förbättrad källa till dricksvatten
- Andel av befolkningen som använder förbättrad sanitetsanläggning

Delmål 7d) Uppnå väsentliga förbättringar av levnadsförhållanden för minst 100 miljoner sluminvånare, till 2020

Indikator:

- Andelen av stadsbefolkningen som lever i slum

Utskottet understryker att millenniemål 7 om hållbar miljömässig utveckling endast kan uppnås under förutsättning att insatser görs på lokal, nationell, regional och global nivå och att såväl kvinnor som män deltar i arbetet.

FN har, som framhållits, en central roll i arbetet för hållbar utveckling. Miljöpolitiken och politiken för hållbar utveckling formas i stor utsträckning genom internationella förhandlingar. Sverige har på den internationella arenan länge varit pådrivande på miljöområdet. Utskottet välkomnar den fortsatta höga ambitionsnivå som regeringen ger uttryck för i de i mars 2009 presenterade propositionerna om svensk klimat- och energipolitik fram till 2020 (prop. 2008/09:162 och prop. 2008/09:163). Den höga ambitionsnivån ger enligt utskottet förutsättningar för ett starkt svenskt ledarskap i de pågående förhandlingarna om en ny internationell klimatöverenskommelse. Utskottet ser också positivt på att regeringen identifierat klimatfrågan som en övergripande prioritering för det svenska ordförandeskapet i EU andra halvåret 2009. Klimat- och energipropositionerna är för närvarande föremål för behandling i berörda fackutskott i riksdagen.

Utskottet, som ser klimatfrågan och hotet om klimatförändringar som en ödesfråga, understryker vikten av den satsning som Sverige gör på hållbarhetsfrågorna och klimatfrågorna inför EU-ordförandeskapet och framhåller att rollen som samordnare och företrädare för EU vid FN:s globala partsmöte i Köpenhamn 2009 ger vårt land en unik roll som pådrivande i det internationella miljö- och klimatarbetet. Via EU och genom samarbete med andra länder och aktörer kan Sverige bidra till framgång i de stundande internationella klimatförhandlingarna.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla det viktiga arbete som utförs av den internationella kommission för klimatförändringar och utveckling som regeringen tillsatte hösten 2007. Kommissionens huvuduppgifter är att ge förslag på hur riskreducering och anpassning till klimatförändringar kan integreras i fattiga länders utvecklings- och fattigdomsstrategier samt pre-

sentera förslag på hur utvecklingssamarbete ska utformas med hänsynstagande till klimatpåverkan och risken för katastrofer i utvecklingsländerna. I maj 2009 ska kommissionen presentera sina rekommendationer.

Utskottets arbetsgrupp för Afrikafrågor, som varit verksam under 2007 och 2008, genomförde i november 2008 tillsammans med Klimatkommissionen och riksdagens AWEPA-grupp ett seminarium under rubriken Klimatförändringarna och parlamentens och parlamentarikernas roll. Seminariet ägde rum i anslutning till att företrädare för fem östafrikanska parlament (Etiopien, Kenya, Rwanda, Tanzania och Uganda) på riksdagens inbjudan deltog i en veckas regionalt demokratiseminarium i riksdagen.

Svensk forskning inom miljöområdet inkluderar bl.a. frågor om den globala miljösituationen, klimatforskning samt frågor om risker med kemikalier. Utskottet välkomnar att riksdagens beslut i år om forsknings- och innovationspolitikens inriktning under perioden 2009–2012 innefattar strategiska satsningar på klimatforskning (prop. 2008/09:50, bet. 2008/09: UbU4).

I likhet med vad som framförs motionsvis anser utskottet att utvecklingsländer bör få stöd att leva upp till de krav som följer av undertecknande och ratificering av internationella miljökonventioner. Flertalet utvecklingsländer har undertecknat de större multilaterala miljökonventionerna. Sverige och EU-kommissionen är parter till dessa multilaterala avtal. Med utgångspunkt från vad som benämns ”principen om gemensamt men differentierat ansvar” (The Principle of Common But Differentiated Responsibilities) utformar EU-kommissionen särskilda handlingsplaner och andra insatser för att bistå utvecklingsländer att genomföra gjorda åtaganden under dessa konventioner. De mest kända konventionerna av detta slag är de som rör klimatförändringar, biologisk mångfald och ökenutbredning, vilka ibland benämns Riokonventionerna. Andra viktiga konventioner är Baselkonventionen som rör avfallshantering samt Rotterdamkonventionen och Stockholmskonventionen som båda handlar om kemikalier inklusive bekämpningsmedel.

I sammanhanget vill utskottet understryka att det är viktigt att utvecklingsländerna har möjlighet att delta i förberedelser för och under internationella miljö- och klimatförhandlingar. Regeringen har för 2008 avsatt totalt 7 miljoner kronor för deltagande från framför allt de minst utvecklade länderna (MUL-länder) i processer eller konventionsrelaterat arbete på miljöområdet. För deltagande av främst MUL-länder i internationella klimatmöten har för 2008 avsatts 6,6 miljoner kronor. Utskottet vill understryka betydelsen av stödet inte minst mot bakgrund av att utvecklingsländernas deltagande i förhandlingarna är avgörande för att dessa ska nå tillräckliga resultat.

Beträffande de motionsförslag i övrigt som har kopplingar till de förestående internationella klimatförhandlingarna i Köpenhamn konstaterar utskottet att Europeiska rådet vid sitt möte i mars 2009 behandlat frågan om

förberedelser för Köpenhamnkonferensen. I ordförandeskapets slutsatser från mötet understyrks vikten av att bygga upp en global koldioxidmarknad, inklusive en reformerad mekanism för ren utveckling. Där uttalar Europeiska rådet också stöd för ståndpunkter från ministerrådet om att Köpenhamnsavtalet ska ange en lämplig ambitionsnivå beträffande mätbara, rapporteringsbara och verifierbara begränsningsåtaganden och besparingsåtgärder från alla parter. Likaså instämmer Europeiska rådet i slutsatser från rådet för allmänna frågor och yttre förbindelser (GAERC) i mars 2009, om att det är angeläget att i förhandlingsprocessen verkligen gripa sig an utvecklingsfrågorna och se till att dessa finns med i alla skeden i förberedelserna för och i förhandlingarna i Köpenhamn.

Europeiska rådet slår fast att det kommer att krävas betydande interna och externa källor, såväl privata som offentliga, för att finansiera åtgärder för begränsning och anpassning, särskilt i de mest utsatta utvecklingsländerna. EU kommer att bidra till finansieringen av sådana åtgärder i utvecklingsländerna. Den diskussion som fördes om hur finansieringsmekanismerna ska utformas kommer att fortsätta vid Europeiska rådets möte i juni i år. I god tid före Köpenhamnskonferensen ska EU:s ståndpunkter slås fast om huvudstrategierna för att finansiera utsläppsbegränsning, anpassning, tekniskt stöd och kapacitetsuppbyggnad, detaljerna när det gäller EU:s bidrag respektive principerna för hur bördorna ska delas mellan medlemsstaterna. Särskild hänsyn ska tas till de mest utsatta utvecklingsländernas behov.

Utskottet, som inte vill föregripa riksdagsbehandlingen av de i mars 2009 presenterade propositionerna om svensk klimat- och energipolitik, vill understryka att en grundläggande förutsättning för att EU ska kunna spela en ledande roll när det gäller att få till stånd ett globalt och omfattande klimatavtal i Köpenhamn i december 2009 är att unionen företräder en gemensam hållning som bygger på bästa tillgängliga vetenskapliga rön.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U358 (s) yrkandena 4 i denna del och 12, 2007/08:U359 (s) yrkande 16, 2007/08:U336 (fp) yrkande 5, U322 (mp) yrkandena 9, 17 och 28 samt U296 (fp) yrkandena 1 och 2.

Med anledning av motionerna om *miljö- och klimatförhållanden i Asien respektive Afrika* vill utskottet framhålla att dessa ingår bland de frågor som tas upp i betänkanden från 2006 och 2008 om svensk Asienpolitik respektive Afrikapolitik. Sedan den dåvarande regeringen avlämnat en skrivelse om en svensk Asienstrategi biföll riksdagen våren 2006 utrikesutskottets förslag i betänkande 2005/06:UU20 En svensk Asienpolitik. Under förra riksmötet ställde sig riksdagen på motsvarande sätt bakom utrikesutskottets förslag i betänkande 2007/08:UU4 Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter. Till grund för betänkandet låg en skrivelse från regeringen i det aktuella ämnet.

Vetenskapliga rådet för klimatfrågor har i september 2007 överlämnat rapporten Vetenskapligt underlag för klimatpolitiken till regeringen (Miljö- och värdberedningens rapport 2007:03). Enligt rådet kommer konsekvenserna av globala klimatförändringar att variera kraftigt mellan regionerna beroende på olika stora regionala klimatförändringar och skillnader i naturliga system och samhällens sårbarhet samt anpassningsförmåga. Särskilt utsatta är Arktis, delar av Afrika och Asien.

Vetenskapliga rådet för klimatfrågor understryker att konsekvenserna för ekosystem och samhälle uppkommer såväl gradvis som abrupt. Klimatförändringarna har redan lett till observerbara effekter, och de konsekvenser som framför allt ger anledning till oro är risker för minskad livsmedelsproduktion och förändringar i vattentillgång i vissa områden samt förluster i biologisk mångfald och översvämningar längs kusterna. Klimatförändringarnas konsekvenser kan förstärkas av andra globala förändringar som pågår samtidigt (t.ex. i fråga om befolkningstäthet, resursanvändning och miljöförstöring). Klimatförändringarna försvårar möjligheten att möta andra globala utmaningar, som fattigdomsbekämpning. Rådet anser att anpassningsåtgärder är nödvändiga och bör integreras i internationell och nationell samhällsutveckling men framhåller att primärt fokus bör vara att minska utsläppen.

Utskottet välkomnar att regeringen lyfter fram miljö- och klimatfrågorna i strategier som beslutats under 2008 och 2009 och som avser utvecklings- och samarbete med länder i Asien. Utskottet konstaterar att Indien är en central aktör i de internationella förhandlingarna 2009 om ett nytt klimatavtal som ska träda i kraft när Kyotoprotokollets åtaganden löper ut år 2012. Sverige och Indien har sedan flera år ett nära samarbete inom miljöområdet som bl.a. innefattar en särskild gemensam arbetsgrupp för miljöfrågor. Den nya strategin för Sveriges utvecklingssamarbete med Indien under perioden 2009–2011 kommer framför allt att inriktas på miljö- och klimatfrågorna. Det finns därför goda förutsättningar för en nära dialog mellan Sverige och Indien i klimatfrågor under de närmaste åren.

Sverige bedriver långsiktigt utvecklingssamarbete med Bangladesh. Den nya samarbetsstrategin för Sveriges utvecklingssamarbete med Bangladesh under perioden 2008–2012 innefattar insatser på miljö- och klimatområdena. Utskottet ser positivt på att det i strategin ingår insatser för att förbättra den urbana miljön samt åtgärder för anpassning till klimatförändringarnas effekter, liksom att relevanta åtgärder för minskad klimatpåverkan så långt som möjligt ska integreras i verksamheten. Sida ska i strategiperiodens inledning undersöka möjligheterna att bidra till andra insatser inom klimatområdet.

Också Kambodja är utvalt som samarbetspart för Sveriges långsiktiga utvecklingssamarbete. I den nya samarbetsstrategin, som avser 2008–2010, anges att stöd till nationella miljö- och klimatrelaterade program ska undersökas och kan bli aktuellt under strategiperioden. Stödet bör då kopplas

till de regionala insatser som Sverige finansierar på området för att på så sätt uppnå synergier mellan regionala och bilaterala insatser. Korruption och andra former av bristande demokratiskt samhällsstyre är starkt knutna till ett ohållbart nyttjande av naturresurser i Kambodja. Genom stöd till demokratisk samhällsstyrning bidrar Sverige indirekt till att utveckla och stärka institutioner och system som bl.a. möjliggör att en större andel av statsbudgeten når ut till lokal nivå, används för lokal utveckling, effektivisering av jordbruket och sund markanvändning. Åtgärder för anpassning till klimatförändringarnas effekter ska integreras i verksamheten.

Förutom i Sveriges relationer med de länder i Asien som nämnts här – Indien, Bangladesh och Kambodja – har miljö- och klimatfrågorna stor betydelse även i relationerna med en rad andra länder i Asien. Miljö- och klimatfrågor togs också upp under delegationsresor som företrädare för utrikesutskottet under 2008 genomförde i Asien. Den delegation som i månads-skiftet augusti/september besökte Vietnam och Indonesien fick i Vietnam närmare information av en forskare om miljö- och klimatförändringarna i samband med ett besök i det tätbefolkade Mekongdeltat. I Indonesien sammanträffade delegationen vid ett möte med vice miljöministern där bl.a. frågor om system för hantering av miljöfarligt avfall togs upp. Vid besöket i Kina fick den gästande utskottsdelegationen information om Sveriges satsningar kring miljöteknik. Frågor om miljö och de kommande internationella klimatförhandlingarna togs upp vid flera tillfällen, däribland med landets vice utrikesminister Wu Hongbo och professor Ma Zhong, Renmin University.

Ett av de teman som togs upp under den tidigare nämnda delegationsresan till Västafrika gällde miljö- och klimatförändringar. Som exempel kan nämnas att delegationen från utrikesutskottet vid ett besök hos Malis meteorologiska institut (DNM) fick en föredragning av en rad experter om ökenutbredning och andra effekter av klimatförändringarna.

I den gemensamma EU–Afrika-strategi som beslutades vid EU–Afrika-toppmötet i Lissabon i december 2007 anges fyra huvudområden inom vilka strategier ska utarbetas. Inom huvudområdet Fred och säkerhet listas följande utmaningar för den globala säkerheten: klimatförändring, miljöförstöring, vattenhantering respektive toxiskt avfall och pandemier. Samarbetet mellan Afrika och EU när det gäller hållbar utveckling och klimatförändring syftar till att uppnå ett positivt samband med ekonomisk tillväxt, jobbskapande, social stabilitet och uppbyggnad av anpassningskapacitet och till att dämpa effekterna av klimatförändring.

Det EU–Afrika-partnerskap om klimatförändring som ingår i EU–Afrika-strategin ska forma en gemensam dagordning om politik och samarbete rörande klimatförändring samt få till stånd samarbete rörande markförstöring och ariditet. Partnerskapet innefattar bl.a. ökad dialog och samarbete, också på multilateral nivå, särskilt vad gäller förhandlingarna om ett internationellt klimatavtal som ska gälla efter 2012. Där ingår också kapacitets-

byggande för ökad anpassningsförmåga i fråga om klimatförändring och för att lindra negativa effekter av denna. Bland de frågor som innefattas i ett EU–Afrika-partnerskap om energi kan i detta sammanhang nämnas främjande av förnybar energi och energieffektivitet. Utskottet välkomnar att en gemensam Afrika–EU-förklaring om klimatförändringar antogs i december 2008.

Vad gäller motionsförslaget om att skapa en *särskild fond för hållbar utveckling och miljövänliga investeringar i Afrika* konstaterar utskottet att EU–Afrika-partnerskapet om klimatförändring respektive partnerskapet om energi anger en rad finansieringskällor för klimat- och energiinsatser. Vad gäller klimatinsatser kan här nämnas att tre fonder under FN:s klimatkonvention anges som finansieringskällor: Specialfonden, MUL-fonden (fonden för de minst utvecklade länderna) och Anpassningsfonden. Sverige lämnar stöd till dessa liksom till bl.a. Globala miljöfonden (GEF, Global Environment Facility) och FN:s miljöprogram (Unep).

Inom EU antog ministerrådet i november 2007 rådsslutsatser om en global klimatförändringsallians mellan unionen och de fattiga utvecklingsländer som är mest utsatta för klimatförändringar. Alliansen syftar till att främja dialog, utbyte och praktiskt samarbete för att bekämpa fattigdom och klimatförändringar och har fem prioriterade mål:

1. Anpassning till klimatförändringar.
2. Minskning av utsläpp till följd av avskogning.
3. Ökning av deltagandet i mekanismen för en ren utveckling.
4. Främjande av riskreducering vid katastrofer.
5. Integrering av klimatförändringar i fattigdomsbekämpningen.

Det kommissionsförslag som låg till grund för rådsslutsatserna har redovisats i Regeringskansliets faktapromemoria 2007/08:FPM19 Meddelande om klimatförändringsallians mellan EU och fattiga utvecklingsländer.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 2007/08:U359 (s) yrkandena 13 och 14 samt U349 (s) yrkandena 72 och 92.

Med anledning av motionsförslaget om att Sverige ska verka för skapandet av en *ny världsorganisation för miljön* med mer resurser och tyngre mandat än Unep konstaterar utskottet följande.

EU agerar pådrivande för att ombilda Unep från att vara ett program till att bli ett fackorgan inom FN-systemet. Sverige stöder denna linje, verkar för att stärka Unep och anser att bildandet av ett fackorgan måste innebära åtgärder för att skapa en starkare och mer rättvis finansiering. Det pågår omfattande interna reformer för att förbättra Uneps externa och interna effektivitet men reformarbetet försvåras av svår resursbrist. Det finns dock ett allt större stöd i det internationella samfundet för ett stärkt Unep med ökade resurser. Samarbetet med andra FN-organ och Världsbanken har utökats och förbättrats markant de senaste åren.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motion U262 (kd).

Beträffande motionsförslaget om internationella initiativ för bevarande av biologisk mångfald och ekologisk krishantering konstaterar utskottet att regeringen i den svenska Unep-strategin för perioden 2008–2010 angivit att biologisk mångfald och förvaltning av ekosystemtjänster är sakfrågor som ska prioriteras i allt svenskt Unep-samarbete. Sverige ska bl.a. verka för att Unep

- genom sitt arbete med den globala strategin för uppföljning av Millennium Ecosystem Assessment¹ bidrar till ökad kunskap om kopplingen mellan ekosystemtjänster och mänsklig välfärd,
- utreder möjligheten för en permanent, sammanhängande process för globala bedömningar av ekosystemtjänster som bygger på och vidareutvecklar Millennium Ecosystem Assessment och
- utvecklar indikatorer för handel, jordbruk och biologisk mångfald.

I fråga om katastrof- eller krishantering framhåller utskottet att tyngdpunkten de senaste åren forskjuts från åtgärder för att avhjälpa följdverkningarna av katastrofer till breda strategier för katastrofförebyggande. Ett viktigt internationellt initiativ är Hyogohandlingsplanen 2005–2015: Uppbyggnad av nationers och samhällens motståndskraft mot katastrofer. Den antogs 2005 av 168 regeringar, däribland Sveriges regering, vid världskonferensen för katastrofbegränsning. Sommaren 2009 äger ett uppföljningsmöte rum där man ska utvärdera vilka resultat handlingsplanen har lett till.

Den ökade medvetenheten om betydelsen av att förebygga katastrofer har också kommit till uttryck i initiativ som Världsbankens globala fond för katastrofförebyggande och återhämtningsinsatser (GFDRR, Global Facility for Disaster Reduction and Reconstruction). Även i samband med förhandlingar inom ramen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC), särskilt färdplanen för en framtida global klimatöverenskommelse som antogs på Bali 2007², konstaterades det att katastrofförebyggande kan användas för anpassning till klimatförändringar i syfte att minska följdverkningarna av dessa och som ett komplement till mer långsiktiga insatser för att mildra klimatförändringar.

Utskottet ser mot denna bakgrund positivt på att EU-kommissionen i februari 2009 lagt fram förslag om en EU-strategi för stöd till katastrofförebyggande i utvecklingsländerna (KOM(2009) 84). Det övergripande målet är att bidra till en hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning genom att

¹ Millennium Ecosystem Assessment (MA) är en global kartläggning av kunskapen om världens ekosystem – deras tillstånd och betydelse för global utveckling – och ska anvisa möjliga sätt att rädda ekosystemen. MA bedrivs i samarbete mellan FN-organ, myndigheter, frivilligorganisationer, forskningsinstitutioner och näringslivet. Mer än 1 300 forskare och andra experter från 95 länder har deltagit i MA sedan starten 2001.

² Den 3–14 december 2007 ägde FN:s klimatförhandlingar rum på Bali, Indonesien. Det var den trettonde partskonferensen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar och det tredje partsmötet för Kyotoprotokollet. Där antogs Bali Action Plan som lägger en ny grund för diskussionen om ett globalt långsiktigt mål för utsläppsminskning och en global klimatöverenskommelse.

minska följdverkningarna av katastrofer för de fattiga och mest utsatta länderna och befolkningsgrupperna genom ett bättre arbete för katastrofriskreducering. Meddelandet ingår i genomförandet av Hyogohandlingsplanen.

Kommissionsförslaget behandlas i Regeringskansliets faktapromemoria 2008/09:FPM101 Meddelande om EU-strategi för stöd till katastrofriskreducering i utvecklingsländerna. Av faktapromemorian framgår att regeringen välkomnar strategin. Där anges att regeringen ser många fördelar med ett utökat informationsutbyte mellan EU:s medlemsstater när det gäller katastrofriskreducering. Sverige är en av de allra största givarna till detta ändamål, och regeringen anser att Sverige bör bibehålla sin nationella handlingsfrihet vad gäller svenskt stöd till initiativ som rör katastrofriskreducering. Utskottet ställer sig bakom denna uppfattning liksom regeringens agerande för att strategin ska innefatta jämställdhetsaspekter, koppling till anpassning till klimatförändringar och att kapacitetsutveckling är viktig i sammanhanget.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motion *U267 (s)*.

Frågan om hur *tvister mellan regelsystem för handel respektive miljö ska lösas* tas upp i en motion. Utskottet konstaterar att hållbar utveckling är ett uttalat mål för WTO och att det internationella samfundet vid ett flertal tillfällen bekräftat att internationella miljöavtal och WTO:s handelsavtal ska vara ömsesidigt stödjande. Enligt utskottets mening innefattar detta konventioner på miljöområdet och det sociala området som således inte kan åsidosättas.

Handel kan enligt utskottets uppfattning utgöra ett verktyg för att nå en hållbar utveckling och kan även bidra till ett mer effektivt resursutnyttjande. Samtidigt leder ökad handel till miljöpåverkan, bl.a. till följd av ökade transporter. Handelssystemet bör därför utformas så att det stöder de miljöpolitiska målsättningarna. Samtidigt bör åtgärder som vidtas för att nå miljömål, och som har effekter på handel, utformas så att de inte blir onödigt handelsstörande.

Regelverket inom WTO liksom multilaterala konventioner på miljöområdet och det sociala området är viktiga delar av det internationella regelverk som Sverige och EU har att leva upp till. Dessa regler får inte spelas ut mot varandra, utan bör i samverkan användas för att stärka miljöhänsynen, skyddet för de mänskliga rättigheterna och frihandeln i världen. Utskottet vill, på motsvarande sätt som i betänkande 2005/06:UU17 från förra mandatperioden, understryka att framtidens handelsregler måste utformas på ett sätt som bidrar till en bättre miljö och respekt för de mänskliga rättigheterna. De internationella överenskommelser på handelsområdet som EU ingår får inte hindra, utan bör stödja, ambitionerna på miljöområdet och vad gäller de mänskliga rättigheterna.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motion *2006/07:N201 (v) yrkande 9*.

Med *livsmedelssuveränitet (food sovereignty)*, som behandlas i motioner, brukar avses att varje land självt har ansvar för att utforma och definiera sin egen jordbruks- och livsmedelspolitik. I flera tidigare sammanhang, såväl under tidigare som under innevarande mandatperiod, har utskottet behandlat motionsförslag om livsmedelssuveränitet. I betänkande 2005/06:UU17 Internationella frågor om hållbar utveckling och miljö har utskottet erinrat om EU:s förklaring om unionens utvecklingspolitik, som antogs 2005, där frågor om landsbygdsutveckling, jordbruk och tryggad livsmedelsförsörjning tas upp. Där slås fast att jordbruks- och landsbygdsutveckling är avgörande för fattigdomsminskning och tillväxt. Europeiska gemenskapen ska enligt förklaringen ”stödja en deltagandepräglad, decentraliserad och miljömässigt hållbar territoriell utveckling som leds av de enskilda länderna och som syftar till att låta biståndsmottagarna delta i fastställandet av investeringar och förvaltningen av resurser för att stödja tillkomsten av lokala utvecklingsgrupper och samtidigt respektera ekosystemens kapacitet”. Utskottet anser att detta ställningstagande innebär att gemenskapens utvecklingssamarbete ska kunna leda till att möjligheterna till livsmedelssuveränitet för enskilda länder stärks och lokalbefolkningens deltagande stimuleras.

Livsmedelssituationen i Afrika lyfts fram i EU–Afrika-strategin. Där anges att man genom samarbete kring jordbruk och livsmedelssäkerhet ska stödja afrikansk jordbrukspolitik såsom den kommer till uttryck i Comprehensive Africa Agricultural Development Programme (CAADP), ett program under Nepad (New Partnership for Africa’s Development) för policyfrågor och kapacitetsbyggande inom hela jordbruksområdet och hela Afrika. CAADP leds av afrikaner och har afrikanskt ägarskap.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 2006/07:U253 (mp) yrkandena 10, 11, 13 och 14 samt 2007/08:U316 (mp) yrkandena 1–3 och 5.

I en motion begärs att regeringen ska verka för att det ställs *sociala och miljömässiga krav på svenska respektive europeiska bolags verksamheter i länder utanför EU*.

Utskottet välkomnar att regeringen i nära samarbete med svenska företag ska fördjupa bilaterala samarbeten när det gäller socialt och miljömässigt ansvarstagande. Företag uppmanas fortlöpande att använda sig av OECD:s riktlinjer för multinationella företag och att följa principerna i FN:s Global Compact där tre av de tio fastslagna principerna avser miljö. Utskottet välkomnar att regeringen förespråkar en aktiv svensk roll i den snabba internationella policyutvecklingen kring företagens sociala ansvar (Corporate Social Responsibility, CSR). Näringslivets ansvarstagande kan bidra till att globalisering och marknadsliberalisering blir förenligt med skydd av miljön och fattigdomsminskning. Utskottet vill här också hänvisa till sina överväganden i betänkande 2007/08:UU9 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik där frågor om mänskliga rättigheter i arbetslivet behandlades.

Utskottet framhöll där Sveriges stöd till ILO:s arbete för universell ratifikation och uppfyllande av organisationens åtta kärnkonventioner om mänskliga rättigheter.

Utskottet konstaterar att regeringen genom en löpande dialog med företrädare för våra samarbetsländers regeringar, deras näringsliv och civila samhälle, ska bidra till ökad kunskap om och efterlevnad av universella uppförandekoder och andra instrument såsom FN:s Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Utskottet vill understryka vikten av en sådan dialog men betonar samtidigt att arbetet med företags sociala och miljömässiga ansvar inte får användas som ett protektionistiskt instrument. Tvärtom ska detta ses som ett led i en frihandelspolitik. Utskottet välkomnar att regeringen vill att Sverige ska spela en aktiv roll i den internationella policyutvecklingen kring Corporate Social Responsibility (CSR) och delar regeringens syn på CSR som ett komplementärt verktyg till en öppen handelspolitik. Sveriges medverkan i FN:s Global Compact är ett av flera bra exempel på detta.

Med vad som anförts ovan avstyrker utskottet motion *U315 (mp) yrkandena 1 och 2*.

Vatten

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i kommittémotion *2007/08:U358 (s) yrkande 4 i denna del* att grundläggande välfärdstjänster och rättigheter, som exempelvis rätten till rent vatten, inte bör privatiseras.

Vänsterpartiet begär i kommittémotion *2007/08:U226 (v) yrkande 12* att Sverige i IMF och Världsbanken agerar för att privatiseringar inom vatten-sektorn inte ska utgöra krav för att bevilja lån.

Sverige bör enligt *yrkande 14* stödja ett upprop om ett moratorium för finansiering via Världsbanken av nya stora dammar till dess att World Commission on Dams rekommendationer har beaktats av IMF och Världsbanken. Sida och myndigheter som upphandlar stora dammprojekt bör enligt *yrkande 15* uppdras att följa och beakta rekommendationer från World Commission on Dams.

I *yrkande 13* föreslår Vänsterpartiet att Sida ska uppdras att utarbeta en strategi för att sprida erfarenheter och kunnande om drift av vattenverk och vattendistribution i offentlig regi. Regeringen bör enligt *yrkande 16* redovisa i nästa skrivelse hur Sverige har agerat i IMF och Världsbanken när det gäller vattenfrågor.

Vänsterpartiet förespråkar i kommittémotion *U208 (v) yrkande 6* att Sverige ska verka för att utbyggnaden av Ingadammen i Demokratiska republiken Kongo sker på befolkningens villkor, i enlighet med Uneps och Världsnaturfondens rekommendationer.

Miljöpartiet understryker i partimotion *2006/07:U253 (mp) yrkande 3* sambandet mellan vatten och mat. Enligt partiet har EU genom WTO:s tjänstehandelsavtal GATS ställt hårda krav på att utvecklingsländer ska öppna sin vattendistribution för företag från EU, som kan konkurrera ut inhemsk service. Sådana liberaliseringar i u-länderna har i många fall fått katastrofala effekter för de fattigaste, anser Miljöpartiet som begär att Sverige kraftfullt ska motsätta sig privatisering av vattentjänster.

I den enskilda motionen *2007/08:U276 (mp) yrkande 3* föreslås att Sverige i det internationella samarbetet ska agera mot privatisering av vattentjänster.

Utskottets överväganden

Världsbankens och Internationella valutafondens agerande vad gäller vattenfrågor och frågan om privatisering av vatten behandlas i motionsförslag.

Världsbanken svarar för rådgivning till regeringar, lokala myndigheter och det civila samhället i frågor om policy och program rörande vatten. Banken ger bl.a. ett betydande tekniskt stöd utan samband med långivning. Erfarenheterna visar att en hållbar infrastruktur lättare kommer till stånd under förhållanden som främjar effektivitet hos serviceutförare och andra. Mycket av bankens arbete inom vattensektorn går ut på att stödja en sådan utveckling. Här kan bankens omfattande erfarenheter av vattenprojekt på andra håll i världen komma till nytta. Banken medverkar i policydialog och uppbyggnad av institutionell kapacitet i det enskilda landet, vilket i sin tur stärker det nationella ägarskapet och förbättrar resultaten av vattenprojekt.

För att nå framgång måste åtgärder och prioriteringar inom vattensektorn liksom ekonomiska resurser för ändamålet integreras i regeringars övergripande strategiska planering, exempelvis nationella strategier för fattigdomsminskning (Poverty Reduction Strategy Papers, PRSPs) och fleråriga budgetplaner. För en del länder ligger särskilda strategier rörande vattenresurser till grund för bl.a. långivning från Världsbankens sida. Ett sådant stöd anpassas till landets prioriteringar enligt strategin för fattigdomsminskning och till bankens landstrategi och är styrande för bankens och landets partnerskap rörande vatten.

Synen på konditionalitet i Världsbankens verksamhet har tydligt förändrats under det senaste dryga decenniet. Utvecklingen går bort från detaljerade policybaserade krav och i stället utgör samarbetsländernas egna fattigdomsstrategier utgångspunkt, och ömsesidiga mål och tillhörande resultatbaserade villkor sätts upp i allt högre utsträckning, detta i enlighet med

Parisdeklarationen om biståndseffektivitet och Accra Agenda for Action³. Gemensamma utvärderingar ska ske av i vilken utsträckning målen nås. Antalet villkor har även minskat under de senaste tio åren. Den fortlöpande översyn som pågår inom de internationella finansiella institutionerna för att ytterligare förbättra, förtydliga och reducera antalet villkor är mycket viktig för att institutionerna fullt ut ska leva upp till sina principer. Vid Världsbankens senaste avrapportering i december 2007 hade antalet villkor per lån i genomsnitt legat på 10–12 sedan 2005. Detta ska jämföras med mitten på 1990-talet då de låg på 30 i snitt. För Internationella utvecklingsfonden (IDA, International Development Association) har även s.k. *benchmarks* (hållpunkter som inte är direkt knutna till utbetalning) sjunkit med 40 % mellan 2006 och 2007.

Vad gäller Internationella valutafonden (IMF) slår dess stadgar fast att den bl.a. ska främja internationellt ekonomiskt samarbete och handel, väl fungerande växelkursregimer och att den ska hjälpa länder som har problem med betalningsbalansen. I likhet med Världsbanken har de villkor IMF ställer på låntagarländer förändrats på senare år. Nya riktlinjer beslutades 2002, och enligt dessa ställer IMF upp villkor som är av grundläggande betydelse för att uppnå låneprogrammets mål att lösa betalningsbalansproblem. Villkoren handlar i regel om makroekonomisk stabilitet, växelkurs- och skattepolitik samt regelverk för finansmarknaden. IMF understryker vikten av nationellt ägarskap för både formulering och genomförande av låneprogrammet samt att relaterade villkor ska vara så få som möjligt och enbart fokusera på programkritiska aspekter.

I skriften *Approaches to Private Participation in Water Services* ger Världsbanken råd när det gäller utformningen av en politik som främjar tillhållande av god vattenkvalitet och sanitet till fattiga människor. Den lyfter fram behovet av prissättning/tariffer, investeringar, konsultationer med brukare och andra intressenter samt regelsystem för att dessa former av service ska vara hållbara och för att människor ska ha råd att utnyttja dem.

Utskottet konstaterar att det beskrivna förhållningssättet, där åtgärder och prioriteringar och finansiering inom vattensektorn integreras i övergripande strategier som syftar till fattigdomsminskning, ligger i linje med Parisdeklarationen och dess grundläggande principer om bl.a. ägarskap.

Utskottet har tidigare i betänkandet framhållit att det råder ett ömsesidigt samband mellan de tre tematiska prioriteringarna för Sveriges utvecklings-samarbete under mandatperioden: miljö och klimat, demokrati och mänskliga rättigheter respektive främjande av jämställdhet och kvinnors roll i utveckling.

³ Parisdeklarationen om biståndseffektivitet från 2005 följdes hösten 2008 upp vid ett högnivåmöte i Accra. I slutdokumentet och handlingsplanen därifrån (Accra Agenda for Action) åtog sig samarbetsländerna (mottagarländerna) ett större ansvar för sin egen utveckling genom ekonomiska och politiska reformer. Biståndsgivarna åtog sig att bättre anpassa sitt bistånd till varje enskilt samarbetsland och att samordna sig sinsemellan.

Beträffande vatten vill utskottet i detta sammanhang understryka vikten av att uppmärksamma riskerna för korruption i vattensektorn, vilket på många håll utgör ett allvarligt hot mot en hållbar utveckling. Detta konstaterar Transparency International i rapporten Global Corruption Report 2008 – Corruption in the Water Sector. Fyra nyckelsektorer pekas ut där korruption ställer till stora problem:

- *Vattenresurshantering* som bl.a. avser skydd av och rättvis tillgång till vatten och där förorenare många gånger inte ställs till svars på grund av förekomst av mutor.
- *Tillhandahållande av vatten och sanitet* där korruption förekommer i alla delar av leverantörsledet och både i verksamhet som utförs i privat och i offentlig regi och i såväl rika som fattiga länder.
- *Bevattning i jordbruk*, vilken står för 70 % av vattenförbrukningen, och där stora användare ofta tar ut merparten av vattnet till förfång för småodlare och deras möjligheter till försörjning.
- *Vattenkraft och dammar* där de stora investeringsvolymerna, komplexiteten i projekten och stora fonder för befolkningsomflyttning och kompensation medför betydande korruptionsrisker.

Klimatförändringarna och den ökade belastningen på vattentillgångar runt om i världen gör kampen mot korruption inom vattensektorn viktigare än någonsin. Utan ökade insatser för att stoppa korruptionen i vattensektorn kommer kostnaderna vad gäller ekonomisk och mänsklig utveckling att bli höga, viktiga ekosystem att förstöras och sociala spänningar eller till och med konflikter att underblåsas, anser Transparency International.

Utskottet anser att korruptionsfrågorna måste uppmärksammas i de utvecklingsinsatser som rör hållbar miljö, utveckling och säkerhet. Här är kopplingarna till demokrati och god samhällsstyrning och till lokalt ägarskap och kvinnors roll i utveckling av stor betydelse. Utskottet vill framhålla att det är viktigt med ett tydligt offentligt ansvar för vatten-, sanitets- och hygienfrågor. Självkostnadsprincipen är viktig för att uppnå finansiell hållbarhet, samtidigt som fattiga människors minimibehov måste kunna säkerställas. Full kostnadstäckning och kostnadseffektivitet inom vattensektorn är grundläggande – detta gäller oavsett om försörjningen sker i offentlig eller privat regi, något som utskottet också underströk förra mandatperioden i betänkande 2005/06:UU17. Prissättningen på vatten får inte komma i konflikt med fattiga människors tillgång till vatten och sanitet, och därmed reducera möjligheterna att nå millenniemål 7 om att säkra en miljömässigt hållbar utveckling vilket, som framgått tidigare i betänkandet, innefattar ett delmål om dricksvatten och sanitet.

Vad gäller frågan om samband mellan *GATS-avtalet och privatisering av vattentjänster*, som tas upp i en motion, anför utskottet följande.

Ett av de tre huvudavtalen i Världshandelsorganisationen WTO är det allmänna tjänstehandelsavtalet GATS (General Agreement on Trade in Services), som gällt sen 1995. Avtalet syftar till att underlätta världshandeln med tjänster och ge den ett grundläggande regelverk. Det består dels av ett ramavtal i vilket parterna förbundit sig tillämpa mest - gynnad - nation-principen, dels av nationella bindningslistor, där länder lämnar garantier för en viss nivå av öppenhet gentemot tjänsteföretag från andra länder. GATS är det mest flexibla avtalet inom WTO eftersom varje medlemsland avgör när och i vilka sektorer som man vill öppna för utländsk konkurrens och göra bindande åtaganden. Landet avgör självt hur omfattande dessa åtaganden ska vara.

GATS handlar inte om tillgång till vattentäkter, handel med vatten i sig eller handel med vatten över statsgränser. Däremot är avtalet tillämpligt på driften av den infrastruktur som är nödvändig för att distribuera vatten och på kunskapen om hur vatten renas och distribueras. GATS tvingar inte till privatisering utan syftar till att utländska tjänsteleverantörer inte ska diskrimineras i förhållande till inhemska tjänsteleverantörer på marknader som redan är konkurrensutsatta. Vad som ska drivas i offentlig respektive privat regi är det helt och hållet det enskilda landet som avgör.

I Sverige är utgångspunkten att det är en uppgift för det allmänna att tillhandahålla vattenförsörjning och rening av avloppsvatten. Vatten- och avloppslagstiftningen tillåter inte heller att vinst görs vid tillhandahållandet av dessa tjänster. I många andra länder har man emellertid valt att ta hjälp av den privata sektorn för att distribuera och rena vatten. Om ett land väljer att privatisera en viss tjänst är det rimligt att även utländska tjänsteleverantörer ges möjlighet att erbjuda sina tjänster på marknaden. Sverige stöder öppenhet för konkurrens på privata tjänstemarknader. Ökad konkurrens kan vara en åtgärd som befrämjar utveckling och som motverkar privata monopol, vilka tenderar att medföra lägre kvalitet till högre pris.

I GATS-förhandlingarna har EU riktat önskemål till andra WTO-medlemsländer att de ska göra åtaganden för vattenrelaterade tjänster, dock endast avseende de sektorer eller delar av sektorer där privata tjänsteleverantörer redan tillåts. För att klargöra detta har EU, med stöd av Sverige, skrivit in i önskemålen dels att dessa inte på något sätt ska syfta till en privatisering eller nedmontering av offentliga tjänster, dels att det är viktigt att tjänstemarknader, inte minst i u-länder, har adekvat nationell reglering.

Utskottet konstaterar att EU:s önskemål inte innebär någon inskränkning i utvecklingsländernas möjligheter att införa olika former av nationella regleringar för den privata vattendistributionen, såsom krav på "universal services" eller maximipriser. Åtaganden för vattentjänster i GATS hindrar inte på något vis en medlemsstat i GATS att upprätthålla eller införa nya miljöskyddsregler, såsom krav på vattenkvalitet eller skydd av vattentäkter. Inga länder har hittills gjort några åtaganden för vattendistribution inom ramen för GATS-avtalet.

Frågor om *dammbyggnad* och *Världsbankens policy vid dammprojekt* tas upp i motioner.

Mer än 90 % av den oexploaterade men ur ekonomisk synvinkel utvinningsbara vattenkraften finns i utvecklingsländer, enligt Världsbanken. Banken menar att vattenkraftsprojekt kan erbjuda många ekonomiska och miljömässiga fördelar för världens fattiga. Infrastrukturen måste utvecklas och tillbörlig uppmärksamhet ägnas åt sociala och miljömässiga effekter. Vattenkraft kan motverka stigande energipriser och kan vara en viktig beståndsdel i regionalt energisamarbete. Banken framhåller att vattenkraft även kan bidra till att motverka klimatförändringar i och med att den utgör ett alternativ till fossilenergi och dessutom kan hjälpa länder att hantera torka och översvämningar.

Det är mot denna bakgrund som investeringarna i vattenkraft har ökat starkt på senare år. För Världsbankens del handlar det om en finansieringsökning från 250 miljoner amerikanska dollar per 2002–2004 till mer än 800 miljoner amerikanska dollar under 2008.

Världskommissionen om dammar (World Commission on Dams, WCD) presenterade 2000 sina slutsatser om beslutsprocesser rörande dammbyggnad i rapporten *Dams and Development – A New Framework for Decision Making*. Sverige har genom Sida lämnat stöd till arbetet i WCD. Efter att kommissionens arbete avslutades har Sverige bidragit till ett projekt inom Unep som syftar till att genom dialog mellan berörda parter främja genomförande av slutsatserna från WCD. Syftet med detta projekt har varit att förbättra beslutsfattande, planering och styrning rörande dammar och alternativ till dessa, bl.a. genom att stimulera dialog mellan olika intressenter på nationell, regional och global nivå och genom vägledning till beslutsfattare. Utskottet välkomnar det arbete som bedrivits inom Uneps Dams and Development Project mellan 2001 och 2007.

Med anledning av motionsförslaget om att Sida och andra svenska myndigheter bör följa rekommendationerna från WCD konstaterar utskottet att Sida offentligt uttalat att man delar WCD-rapportens kärnvärden och att man redan har en policy som i huvudsak stämmer överens med rekommendationerna. Sida verkar för genomförandet av WCD:s kärnvärden inom ramen för utvecklingssamarbetet. Detta framgår av den svenska rapporten *Framtidens dammar* som tagits fram genom en dialogprocess med många intressenter, däribland Sida. Rapporten innehåller rekommendationer om hur svenska aktörer bör tillämpa slutsatserna från WCD. Syftet är att vatteninfrastrukturprojekt som svenska aktörer medverkar i ska vara ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbara.

Beträffande motionsförslaget om Ingadammen i Demokratiska republiken Kongo (DRK) erinrar utskottet om att bristen på energi är en stor utmaning i Centralafrika.

Organisationen International Rivers⁴ slår fast att ett stort antal afrikanska länder via processer där olika berörda kan komma till tals (multi-stakeholder processes) har börjat diskutera vilka konsekvenser som ska dras av rekommendationerna från WCD. Syftet med dessa processer är att rekommendationerna från kommissionen ska införlivas i nationell policy.

International Rivers konstaterar att många av intressenterna beträffande dammbyggnad i Afrika – Afrikanska utvecklingsbanken, Världsbanken, EU och ett antal afrikanska regeringar – stöder rekommendationerna från WCD men att genomförandet brister. Organisationen menar att det inte är säkert att de inledda processerna kommer att leda till bestående förändringar i beslutsfattandet kring energi- och vattenprojekt i Afrika men att ansatsen om ”rättigheter och risker” i slutsatserna från WCD och de sju strategiska prioriteringar som anges där utgör ett ovärderligt verktyg för Afrikas energi- och vattenplanering.

Potentialen i Ingadammsprojektet bedöms som stor och om en utbyggnad skulle realiseras vore detta ett väsentligt framsteg för DRK. En inhemsk, förnybar energikälla av den storlek det här är fråga om skulle erbjuda betydande möjligheter till ekonomisk tillväxt och exportintäkter – en stor del av elproduktionen väntas på sikt gå på export. Projektet fortskrider emellertid förhållandevis långsamt. Vid sidan av finansiering via multilaterala finansiella institutioner, bl.a. Världsbanken, behövs inhemska medel, vilka inte skjutits till i överenskommen omfattning. Medier i landet har också kritiserat regeringen för att inte ställa tillräckliga medel till förfogande.

Utskottet anser att man från svensk sida i multilaterala forum bör understryka den positiva potentialen i Ingadammsprojektet och signalera vikten av att all negativ påverkan på miljö och människor utreds noggrant så att sådana effekter kan minimeras. Genomförandet av projektet bör ske på ett transparent och fullständigt öppet redovisat sätt. Detta är angeläget eftersom projektet påverkar fattiga människor i dammprojektets närhet men också därför att man av erfarenhet vet att många omfattande industriella projekt i utvecklingsländer är behäftade med risker. Engagemanget och kompetensen hos miljörelser och andra frivilligorganisationer bör tas till vara liksom lärdomar från tidigare dammprojekt, däribland i Afrika.

Med vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 2006/07:U253 (mp) yrkande 3, 2007/08:U226 (v) yrkandena 12–16, 2007/08:U276 (mp) yrkande 3, 2007/08:U358 (s) yrkande 4 i denna del och U208 (v) yrkande 6.

⁴ International Rivers är en organisation som sedan ca 20 år tillbaka arbetar för att skydda floder och försvara rättigheterna för de samhällen som är beroende av floderna. Organisationen motsätter sig vad man kallar destruktiva dammar.

Energi och klimat

Motionerna

Vänsterpartiet begär i kommittémotion 2007/08:U226 (v) yrkande 11 att Sverige i IMF och Världsbanken ska agera för att Kyotoprotokollet genomförs i lånevillkor och att lån till utvecklingsländerna ligger i linje med klimatmålen.

Miljöpartiet framhåller i partimotion U322 (mp) yrkande 11 att det på global nivå behövs kraftigt ökade satsningar på energieffektivisering och förnybar energi. Subventioner till miljöförstörande verksamhet bör stoppas och ersättas av investeringar i förnybar energi och lösningar som ger låga utsläpp. Stödet till förnybara energikällor i utvecklingsländerna, som vind-, sol- och vattenkraft, bör ökas kraftigt, samtidigt som effektivisering och hushållning prioriteras. I yrkande 33 förespråkar Miljöpartiet en global avveckling av kärnkraften. Partiets hållning är att kärnkraft inte har någon plats i framtidens energisystem. Den kärnkraft som finns ska avvecklas och alla nya investeringar ska ske i förnybara och långsiktigt hållbara energikällor.

I de enskilda motionerna 2006/07:U249 (mp) yrkandena 1–3 och 2007/08:U366 (mp) yrkandena 1 och 4 föreslås att regeringen ska verka för en i motionen närmare preciserad förändring av inriktningen av energiutlåningen i Världsbanken och andra internationella finansiella institutioner. Regeringen bör enligt motionären varje år rapportera till riksdagen om bankens energiutlåning. I den sistnämnda motionens yrkande 2 förespråkas ökad öppenhet från Världsbanken och andra internationella finansiella institutioner vad gäller energiutlåning.

I den enskilda motionen 2007/08:U261 (c) yrkande 1 begärs att Sverige som delägare i och givare till Världsbanken bör ställa krav på denna att kraftigt utöka stödet till utvecklingsländer avseende förnybara energikällor. Sverige bör också agera för att Världsbanken ska anta en handlingsplan för att fasa ut stödet till fossilbränsleindustrin i utvecklingsländer.

I den enskilda motionen U229 (fp) anförs att Sverige bör ställa krav på Världsbanken att den ska anta en strategi som bygger på att öka stödet till förnybara energikällor och verka för att banken antar mätbara mål för ökningen av stödet och att dessa resultat redovisas öppet.

Utskottets överväganden

I motioner förespråkas ökade satsningar på *energieffektivisering och förnybar energi*.

Som nämnts i betänkandets inledande del pågår i berörda fackutskott i riksdagen behandlingen av de två propositioner som ska ligga till grund för en sammanhållen svensk klimat- och energipolitik för perioden fram till 2020. Regeringen föreslår där mål och strategier som bl.a. innebär att halva Sve-

riges energianvändning 2020 ska komma från förnybara energikällor, att landet 2030 ska ha en fordonsflotta som är oberoende av fossil energi och att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser vid mitten av detta sekel ska vara noll. Vårt klimatmål för 2020 innebär att utsläppen av växthusgaser ska ha minskat med 40 %.

När det gäller energifrågor med koppling till utvecklingsländerna, som tas upp i nu aktuella motioner, har utskottet tidigare i betänkandet berört EU:s hållning i fråga om den framtida finansieringen av klimatåtgärder. I detta sammanhang kan nämnas att kommissionen i den andra strategiska energiöversyn som låg till grund för EU:s klimat- och energiöverenskommelse i december 2008 förespråkade intensifierade energirelationer med Afrika, framför allt Nordafrika, när det gäller allt från kolväten till ”en enorm och ännu outnyttjad potential i fråga om förnybar energi”. EU ska bygga ut sina kontakter på energiområdet med Afrika, liksom stödet till regional integration av energimarknader och främjande av förnybar energi. Kommissionen arbetar i början av 2009 med att utforma ett program för närmare samarbete med Afrika rörande förnybar energi.

Tillgång till moderna energikällor och energi till rimliga priser är för utvecklingsländernas del en förutsättning för att FN:s millenniemål ska kunna nås. Energifrågorna är därför redan i dag högt prioriterade i EU:s utvecklingspolitik och särskilda instrument har utvecklats för ändamålet, däribland en särskild energifacilitet inom ramen för AVS–EU-samarbetet⁵ där 220 miljoner euro har satts av.

Energifrågorna lyfts fram också i Afrika–EU-strategin från december 2007 och i den handlingsplan som är knuten till strategin. Ett av de åtta partnerskap som ingår i handlingsplanen avser energi. Där behandlas de gemensamma utmaningar som rör energisäkerhet, diversifiering av energitillförsel, tillgång till energi som är ren, effektiv och har ett överkomligt pris samt nya och förnybara energikällor och klimatförändringar. Parterna åtar sig kapacitetsbyggande och ska främja ökade investeringar för energiinfrastruktur i Afrika.

Utskottet har som framgått ställt sig bakom regeringens tre tematiska prioriteringar för utvecklingssamarbetet under mandatperioden, där en av prioriteringarna avser miljö och klimat. Energianpassning ingår bland de frågor som ska integreras i strategierna för Sveriges utvecklingssamarbete.

Mot denna bakgrund välkomnar utskottet regeringens uttalade ambition att genom klimatsäkrat bistånd bidra till att utvecklingsländer inte investerar sig fast i ett beroende av fossila bränslen. Svenskt stöd ska lämnas till kapacitetsutbyggnad och teknologiöverföring. Det är enligt utskottet viktigt att regeringen, bl.a. i anslutning till det svenska EU-ordförandeskapet 2009, fortsätter att vara pådrivande för att EU-biståndet ska klimatsäkras och främja tillgång till förnybar energi.

⁵ AVS-länderna är belägna i Afrika, Västindien och Stillahavsregionen.

Flera motioner tar upp frågor om *agerandet från Världsbankens och andra internationella finansiella institutioners sida när det gäller energifrågor*. I motionerna understryks vikten av åtgärder för en hållbar utveckling och för att motverka klimatförändringarna.

År 2004 åtog sig Världsbanken att stärka sitt engagemang i förnybar energi. En stadig ökning har ägt rum de senaste åren, och totalt har bankens stöd till förnybar energi överstigit 10 miljarder amerikanska dollar och omfattat mer än hundra projekt i ca 30 länder. Finansieringsvolymen när det gäller energiprojekt med låga koldioxidutsläpp har ökat från 30 % per år i genomsnitt 2005–2007 till 40 % under perioden 2006–2008. År 2011 ska hälften av bankens energiutlåning avse projekt med låga koldioxidutsläpp. Världsbanken redovisar för 2008 en ökning av finansieringen av förnybar energi och energieffektivitet med 87 %, till en nivå på nära 2,7 miljarder amerikanska dollar.

Vid Världsbanksgruppens årsmöte i oktober 2008 antogs ett strategiskt ramverk för utveckling och klimatförändring. Där slås fast att klimatförändringarna innebär ökade kostnader och risker men också att nya ekonomiska möjligheter uppkommer till följd av global klimatpolitik. Riskhantering och anpassningsfrågor ägnas betydande utrymme i bankens strategiska ramverk som ska främja utvecklingen på sex områden:

- Stödja klimatåtgärder i utvecklingsprocesser som leds av berörda länder.
- Mobilisera ytterligare subventionerad och innovativ finansiering.
- Underlätta utvecklandet av marknadsbaserade finansieringsmekanismer.
- Främja resurser från den privata sektorn.
- Stödja snabbare utveckling och spridning av ny teknologi.
- Ökad forskning om policy och kapacitetsbyggande.

Ramverket innebär att Världsbanken ska investera 1,9 miljarder amerikanska dollar i förnybar energi och energieffektivisering till 2009 och kraftigt öka satsningarna på förnybar energi och andra lågkoldioxidprojekt fram till 2012.

Ett viktigt initiativ under Världsbankens ramverk för utveckling och klimatförändring är klimatinvesteringsfonder, Climate Investment Funds, som beskrivs som en slags interimståtgärd i avvaktan på en ny internationell klimatöverenskommelse med tillhörande finansieringsmekanismer. Genom Climate Investment Funds kan de multilaterala utvecklingsbankerna finansiera stöd till och kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländer. Bland klimatinvesteringsfonderna kan i detta sammanhang nämnas fonden för ren teknologi, Clean Technology Fund, som ska testa och främja metoder för storskaliga investeringar i klimatvänligare teknik i utvecklingsländer. Från Clean Technology Fund finansieras bl.a. projekt rörande förnybar energi och energieffektivitet i byggande, industri och jordbruk.

Med anledning av motionsförslaget om genomförande av Kyotoprotokollet i Världsbankens lånevillkor anför utskottet följande. Genom ratificering av Kyotoprotokollet har 37 industriländer och Europeiska gemenskapen åtagit sig att minska sina utsläpp av växthusgaser. Efterlevnad av länders åtaganden enligt Kyotoprotokollet ligger inte inom Världsbankens mandat. Till detta kommer att Världsbankens långivning är riktad till medelinkomstländer och vissa utvecklingsländer och har alltså inte samma målgrupp som Kyotoprotokollet.

Utskottet välkomnar att Sverige verkat för att miljö- och klimathänsyn ska ges större plats i Världsbankens verksamhet och ska fortsätta vara pådrivande för detta. Banken bör ytterligare öka sitt engagemang när det gäller alternativa och förnybara energikällor i utvecklingsländerna. Sverige förespråkar att banken, så länge som utvecklingsländerna befinner sig i en övergångsperiod mot mer klimativänlig energiförsörjning, alltid bör undersöka alla förnybara energialternativ innan den investerar i ett fossilbränsleprojekt. Om Världsbanken investerar i fossila bränsleprojekt måste den säkra att den bästa miljötekniken används.

I regeringens redovisning till riksdagen om verksamheten i Världsbanken och andra multilaterala finansiella institutioner bör, som förespråkas i en motion, ingå upplysningar om energiutlåning. Sverige ska även framgent verka för öppenhet i deras verksamhet.

Med anledning av motionsyrkandet om *avveckling av kärnkraften* konstaterar utskottet att kärnenergi kommer att vara en viktig del av svensk elproduktion under överskådlig tid. Med ett ökande fokus på klimatförändringarna uppfyller kärnkraften ett av de viktigaste kraven som ställs på dagens energikällor, nämligen att den innebär låga utsläpp av växthusgaser.

Kärnenergi bidrar i dag med upp till en tredjedel av Europas elproduktion. Varje EU-medlemsstat är fri att använda eller inte använda kärnkraft. Enligt EU-kommissionen överväger flera av unionens partnerländer att starta eller utvidga kärnenergiprogram. Samtidigt saknar många utvecklingsländer den lagstiftning och reglering som krävs för att garantera tryggheten vid utformning, konstruktion och drift. Därför har kommissionen föreslagit (KOM[2008] 312) att EU på det internationella planet ska främja högsta möjliga standarder i fråga om kärnsäkerhet och fysiskt skydd.

Genom instrumentet för kärnsäkerhetssamarbete ska EU samarbeta med och bistå tredjeländer i deras arbete med att förbättra sina kärnsäkerhetsrutiner och säkerheten i de kärnkraftsanläggningar som är i drift. Tillväxtländer som har för avsikt att bygga kärnkraftsanläggningar kommer enligt det nämnda kommissionsförslaget att få hjälp av EU med att utveckla kompetenta och oberoende regleringsmyndigheter med kapacitet att garantera att de nya anläggningarna byggs i enlighet med internationella standarder för kärnsäkerhet och sedan drivs i enlighet med högsta möjliga standarder.

Utskottet kan i sammanhanget nämna att Afrika–EU-strategin anger att Afrika och EU ska undersöka förutsättningarna för en dialog om fredlig användning av kärnkraft.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 2006/07: U249 (mp) yrkandena 1–3, 2007/08:U226 (v) yrkande 11, 2007/08:U261 (c) yrkande 1, 2007/08:U366 (mp) yrkandena 1, 2 och 4, U229 (fp) och U322 (mp) yrkandena 11 och 33.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Mål och inriktning m.m., punkt 1 (s, v, mp)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kent Härstedt (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:N201 yrkande 9, 2007/08:U358 yrkandena 4 i denna del och 12, 2007/08:U359 yrkandena 13, 14 och 16, 2008/09:U267, 2008/09:U296 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:U349 yrkandena 72 och 92.

Ställningstagande

Att fundamentala behov för enskilda och samhället, såsom hälsovård och utbildning tillgodoses, utgör en grund för utveckling och bör vara offentliga åtaganden i varje samhälle. Tillgången till välfärdstjänster och grundläggande rättigheter får inte begränsas genom internationella handelsregler eller en marknad som låter köpkraften avgöra.

Morgondagens miljöproblem kräver åtgärder redan i dag. Omställningen till en ekologiskt hållbar utveckling är ett ansvar för hela världssamfundet och en uppgift att verka för i alla sammanhang.

Målet om hållbar utveckling kräver ett nytt angreppssätt och att vi drastiskt förändrar våra konsumtions- och produktionsmönster. Ekonomisk tillväxt måste frikopplas från utnyttjande av ändliga naturresurser. Arbetet för hållbar utveckling måste ske på såväl lokal och nationell nivå som europeisk och global nivå. EU har stor betydelse i det globala arbetet för att sätta normer för klimatpåverkan.

Det multilaterala samarbetet för hållbar utveckling är avgörande. FN måste aktivt ta ledningen i arbetet för hållbar utveckling, som också bör präglas av organ som Världsbanken, IMF och WTO och de regionala utvecklingsbankerna.

Den internationella handelns regler och avtal måste kombineras med miljökonventioner och internationell miljölagstiftning. Sverige bör i internationella sammanhang initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och multilaterala miljökonventioner.

I svenska insatser på miljöområdet under de närmaste åren bör fokus ligga på åtgärder mot otillräcklig institutionell kapacitet, bristande miljöpolitik och otillräckliga investeringar, problem som finns på många håll i Asien och som bör få ökad uppmärksamhet. I Sveriges politik för global utveckling och i arbetet för en rättvis och hållbar utveckling i Asien bör klimat, biologisk mångfald och kemikalier prioriteras av regeringen. Utvecklingsländer bör även fortsättningsvis få stöd att leva upp till de krav som följer av undertecknandet och ratificeringen av internationella miljökonventioner.

EU utgör en arena där Sverige kraftfullt kan driva på ett positivt samarbete med Afrika på klimat- och miljöpolitikens områden. Utvecklingen av moderna förnybara och miljövänliga energislag måste komma Afrika till del genom att de görs ekonomiskt försvarbara. Afrikapolitiken bör stödja forskning och kunskap om samt tillgång till miljöteknik. En särskild fond för hållbar utveckling och miljövänliga investeringar i Afrika bör skapas.

Vi anser att regeringen bör utreda i vilken grad det är möjligt att använda Greenhouse Development Rights, en modell som tagits fram av Stockholm Environment Institute, som en del av de svenska positionerna i arbetet med att bekämpa fattigdom orsakad av klimatförändring. Modellen sätter rätten till utveckling i centrum för kampen mot klimatförändringarna och fördelar ansvaret mellan rika och fattiga länder och människor.

Sverige bör ta initiativ till en kontinuerlig internationell övervakning av ekosystemen och bevarandet av den biologiska mångfalden. Sverige bör också vara pådrivande för att få till stånd en internationell samordning av ekologisk krishantering.

2. Vissa klimatfrågor m.m., punkt 2 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U253 yrkandena 10, 11, 13 och 14, 2007/08:U316 yrkandena 1–3 och 5, 2008/09:U315 yrkandena 1 och 2 samt 2008/09:U322 yrkandena 9, 17 och 28.

Ställningstagande

Ett globalt system för att möta klimatförändringarna måste först och främst etablera ett globalt utsläppstak, där mänsklighetens totala utsläpp inte överstiger den nivå som planeten klarar. De största utsläppsminskningarna måste ske i de rika länderna, som bär det största historiska ansvaret för klimatförändringarna och som även står för de största utsläppen. Fördelningen av utsläppsminskningar mellan länder måste uppfattas som någorlunda rättvist och konsekvent för att systemet ska fungera och få genomslag på alla nivåer.

Många fattiga länder är innehavare av stora obrukade naturresurser som olja, gas och skog och skulle kunna förbättra sin ekonomi avsevärt genom att exploatera dessa. Eftersom det i dag redan finns större kända fyndigheter av olja och gas än vad vi kan exploatera utan att fördärva klimatet bör regeringen verka för att mekanismer kommer till stånd för att kompensera fattiga länder som avstår från att exploatera olja och gas i särskilt känsliga miljöer, som tropiska regnskogar. Det är angeläget att söka förebygga konflikter om naturresurser och att minska beroendet av olja och andra fossila bränslen.

Det råder ett nära samband mellan klimatåtgärder och fattigdomsbekämpning. Klimatförändringarna påverkar män och kvinnor i olika utsträckning. Långt fler människor dör av svält och fattigdom än av krig och terroristattacker. För att utrota svälten krävs en dubbel strategi. Hungern måste angripas direkt för att öka produktiviteten och förmågan hos de drabbade. Dessutom måste en långsiktig jordbruks- och landsbygdsutveckling stimuleras för att säkra utvecklingen på sikt och för att bygga upp hållbara lokala ekonomier. Detta arbete måste genomföras av ett tydligt fattigdoms-, klimat- och jämställdhetsperspektiv.

Det är angeläget med en ökad satsning på program för att åtgärda mineral- och vitaminbrist. Sveriges regering bör verka för livsmedelssuveränitet, dvs. ett folks, enskilda fattiga länders och regionala unioners rätt att definiera sin egen jordbruks- och livsmedelspolitik. Genom ett decentraliserat beslutsfattande och småskaliga lösningar kan lokalbefolkningens deltagande sättas i centrum och dess kreativitet, kunskaper och innovationsförmåga tas till vara i kampen mot hunger och undernäring. Ekologisk odling kan bidra till ekonomisk tillväxt samtidigt som effekterna blir små på klimat, miljö och människors hälsa. Ekologisk odling av energigrödor kan ersätta dyra fossila bränslen till fromma för både mikroekonomin och makroklimatet.

Regeringen bör verka för att det ställs sociala och miljömässiga krav på svenska respektive europeiska bolags verksamheter i länder utanför EU. Svenska och europeiska bolag som bedriver verksamhet utanför EU följer inte alltid de miljöskyddsregler som finns i verksamhetslandet och i många fall inte heller, vid verksamhet utanför EU, det regelverk som gäller i unionen. Att flytta ren och socialt ansvarstagande verksamhet till en annan

kontinent för att där inte följa samma sociala och miljömässiga normer som man skulle ha beaktat i hemlandet är oetiskt. Företag ska naturligtvis kunna etablera sig i andra länder. Det är viktigt ur ett fattigdomsbekämpningsperspektiv att företag etablerar sig också i fattigare länder, men det är inte bra när smutsig verksamhet exporteras eller verksamheten leder till större fattigdom för befolkningen. I ett antal fall är medlemsstater i EU delägare i sådana bolag. Ansvaret vilar tungt på dessa stater för de konsekvenser etableringarna får för miljön och samhället, lokalt, på de platser de väljer att sig.

3. Vatten, punkt 4 (s, v, mp)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kent Härstedt (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U253 yrkande 3, 2007/08:U226 yrkandena 12–14 och 16, 2007/08:U276 yrkande 3, 2007/08:U358 yrkande 4 i denna del och 2008/09:U208 yrkande 6.

Ställningstagande

Tillgång till vatten är en mänsklig rättighet. Men vatten är också en vara som säljs på en marknad. Privata storföretag, ofta europeiska, ger sig allt oftare in i vattensektorn för att på kommersiell bas distribuera och rena vatten. Genom WTO:s tjänstehandelsavtal, GATS, har EU ställt krav på att utvecklingsländer ska öppna upp sin vattendistribution för företag från unionens medlemsländer, något som kan konkurrera ut inhemsk service. Även om GATS inte formellt tvingar något land till avregleringar och privatiseringar innebär dess blotta existens en press på enskilda länder att öppna sin tjänstesektor. Sådana liberaliseringar i u-länderna har i många fall fått katastrofala effekter för de fattigaste. Sverige måste därför med kraft motsätta sig privatiseringen av vattentjänster. Fundamentala välfärdstjänster och rättigheter, såsom rätten till rent vatten, ska inte privatiseras.

Sveriges goda erfarenheter av att erbjuda hela befolkningen vatten av god kvalitet till ett lågt pris bör spridas till andra håll i världen. Regeringen bör ge Sida i uppdrag att utarbeta en strategi för att kunna dela med sig av erfarenhet av och kunnande om att driva vattenverk och vattendistribution i offentlig regi.

I Internationella valutafonden och Världsbanken bör Sverige agera för att privatiseringar inom vattensektorn inte ska vara ett krav för att beviljas lån. Regeringen bör i nästa skrivelse till riksdagen om verksamheten i Världsbanken och andra multilaterala finansiella institutioner redogöra för hur Sverige har agerat när det gäller vattenfrågor som vattenprivatiseringar och dammbyggen.

Fram till dess att Världsbanken och Internationella valutafonden beaktat de riktlinjer för dammbyggnad som utarbetats av World Commission on Dams bör Sverige stödja ett upprop om ett moratorium för finansiering av nya stora dammar från Världsbanken. Det är angeläget att Sverige bl.a. i EU, FN och andra internationella organisationer verkar för att utbyggnaden av Ingadammen i Demokratiska republiken Kongo sker på befolkningens villkor, i enlighet med Uneps och Världsnaturfondens rekommendationer.

4. Energi och klimat, punkt 6 (s, v, mp)

av Urban Ahlin (s), Carina Hägg (s), Kent Härstedt (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Hans Linde (v), Carin Runeson (s) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U249 yrkandena 1–3, 2007/08:U226 yrkande 11, 2007/08:U261 yrkande 1, 2007/08:U366 yrkandena 1, 2 och 4, 2008/09:U229 och 2008/09:U322 yrkande 11.

Ställningstagande

Regeringen bör aktivt verka för en ändring av inriktningen av Världsbankens energiutlåning. Merparten av denna utlåning går i dag till fossila energisystem. Detta är helt orimligt i en situation där växthuseffekten utgör ett av de största globala hoten och det i första hand är fattiga människor som drabbas av klimatförändringarnas effekter. Kyotoprotokollet bör genomföras i bankens lånevillkor och lån till utvecklingsländerna ligga i linje med klimatmålen.

I egenskap av delägare och givare bör Sverige ställa krav på Världsbanken att anta en strategi för ökat stöd till förnybara energikällor i utvecklingsländer, samtidigt som effektivisering och hushållning prioriteras. En handlingsplan för utfasning av stöd till fossilbränsleindustrin i utvecklingsländer bör antas. Det är angeläget att stoppa subventioner till miljöförstörande verksamhet och ersätta detta med investeringar i förnybar energi och lösningar som ger låga utsläpp. Sverige bör också agera för att banken antar mät-

bara mål för hur stödet till förnybara energikällor ska öka och att resultaten redovisas öppet. Regeringen bör i en årlig rapport till riksdagen om verksamheten i Världsbanken och andra multilaterala finansiella institutioner redogöra för energiutlåningen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:U249 av Ulf Holm (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om inriktningen på Sveriges agerande beträffande energiutlåningen i Världsbanken och andra internationella finansieringsinstitutioner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om regeringens årliga rapportering till riksdagen om inriktningen på bankens energiutlåning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om regeringens årliga rapportering till riksdagen om dess ställningstagande angående beviljade fossilenergiprojekt i banken.

2006/07:U253 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att Sverige i sitt internationella samarbete kraftfullt ska engagera sig mot privatisering av vattentjänster.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om att verka för livsmedelssuveränitet som målsättning.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om det stora behovet av decentraliserat beslutsfattande och småskaliga lösningar där lokalbefolkningens deltagande sätts i centrum och dess kreativitet, kunskaper och innovationsförmåga tas till vara i kampen mot hunger och undernäring.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om en ökad hållbar odling av energigrödor.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförts om en ökad satsning på program för att åtgärda mineral- och vitaminbrist.

2006/07:N201 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att Sverige i internationella sammanhang bör initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och föreslå att det utreds om Internationella

domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och multilaterala miljökonventioner.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:U226 av Hans Linde m.fl. (v):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden och Världsbanken bör agera så att Kyotoprotokollet implementeras i bankens lånevillkor och att lån till utvecklingsländerna ligger i linje med klimatmålen.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i Internationella valutafonden och Världsbanken bör agera för att privatiseringar inom vattensektorn inte ska vara ett krav för att beviljas lån.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Sida i uppdrag att utarbeta en strategi för att kunna dela med sig av erfarenhet och kunskaper om att driva vattenverk och vattendistribution i offentlig regi.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör stödja ett uppdrag om ett moratorium för finansiering av nya stora dammar från Världsbanken till dess att World Commission on Dams riktlinjer har beaktats av Internationella valutafonden och Världsbanken.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ge Sida och andra svenska myndigheter som upphandlar stora dammprojekt i uppdrag att följa och beakta rekommendationerna från World Commission on Dams.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i nästa års skrivelse bör redogöra för hur Sverige har agerat när det gäller vattenfrågor som vattenprivatiseringar och dammbyggen.

2007/08:U261 av Annika Qarlstson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som delägare och givare bör ställa krav på Världsbanken att kraftigt utöka stödet till utvecklingsländer för förnybara energikällor och att anta en handlingsplan för att fasa ut stödet för fossilbränsleindustrin i utvecklingsländer.

2007/08:U276 av Bodil Ceballos och Karla López (båda mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i sitt internationella samarbete kraftfullt ska engagera sig mot privatisering av vattentjänster.

2007/08:U316 av Bodil Ceballos m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad satsning på program för att åtgärda mineral- och vitaminbrist.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för livsmedelssuveränitet som målsättning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av decentraliserat beslutsfattande och småskaliga lösningar där lokalbefolkningens deltagande sätts i centrum och dess kreativitet, kunskaper och innovationsförmåga tas till vara i kampen mot hunger och undernäring.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökad hållbar odling av energigrödor.

2007/08:U336 av Anita Brodén (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nödvändigheten av och möjligheterna att genom miljöbistånd medverka till en tekniköverföring, tillvaratagande av förnybara resurser samt därmed bidra till bättre miljö och hälsa.

2007/08:U358 av Kerstin Engle m.fl. (s):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att grundläggande välfärdstjänster och grundläggande rättigheter, som t.ex. rätten till rent vatten, inte bör privatiseras.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samarbete över gränserna för miljön.

2007/08:U359 av Olle Thorell m.fl. (s):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om otillräcklig institutionell kapacitet, bristande miljöpolitik och otillräckliga investeringar i regionen – och att dessa områden bör utgöra fokus för svenska insatser på miljöområdet under de kommande åren.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att klimat, biologisk mångfald och kemikalier är frågor som bör prioriteras av regeringen i arbetet för en rättvis och hållbar utveckling i Asien.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utvecklingsländer bör fortsätta stödjas att leva upp till de krav som följer av undertecknandet och ratificering av internationella miljökonventioner.

2007/08:U366 av Ulf Holm (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ökat stöd till förnybar energi och minskat stöd till fossila bränslen från Världsbankens sida.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för ökad öppenhet inom Världsbanken och andra internationella finansiella institutioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om energitullning i en sådan årlig rapportering till riksdagen.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:U208 av Hans Linde m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige, FN, EU och andra internationella organisationer bör verka för att Ingadammens utbyggnad sker på befolkningens villkor, i enlighet med Uneps och Världsnaturfondens rekommendationer.

2008/09:U229 av Christer Winbäck (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ställa krav på Världsbanken att anta en strategi som bygger på att öka stödet till förnybara energikällor och verka för att Världsbanken antar mätbara mål för ökningen av stödet och att dessa resultat redovisas öppet.

2008/09:U262 av Sven Gunnar Persson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige genom multilaterala kontakter bör verka för skapandet av en ny världsorganisation för miljön inom FN-systemet med ökade resurser och tyngre mandat än dagens United Nations Environment Programme (Unep).

2008/09:U267 av Kerstin Engle (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskt initiativ för bevarande av biologisk mångfald och samordning av ekologisk krishantering.

2008/09:U296 av Anita Brodén och Christer Winbäck (båda fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att historiskt ansvar och ekonomisk förmåga erkänns som viktiga principer i svenska positioner och analyser kring vårt ansvar att bekämpa fattigdomen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda i vilken grad Greenhouse Development Rights, GDR-konceptet, kan utgöra en del av de svenska positionerna i arbetet med att bekämpa fattigdom orsakad av klimatförändring.

2008/09:U315 av Bodil Ceballos m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att det ställs sociala och miljömässiga krav på svenska bolags verksamheter i länder utanför EU.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i EU driva att sociala och miljömässiga krav ska ställas på europeiska bolags verksamheter i länder utanför EU.

2008/09:U322 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa ett globalt utsläppstak för växthusgaser.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kraftigt öka stödet till satsningar på förnybar energi.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att mekanismer kommer till stånd i syfte att kompensera fattiga länder som avstår från att exploatera olja och gas i särskilt känsliga miljöer.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förebygga konflikter kring naturresurser och om att minska beroendet av olja och andra fossila bränslen.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en global avveckling av kärnkraften.

2008/09:U349 av Urban Ahlin m.fl. (s):

72. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om miljö, klimat och energi under Afrikaavsnittet.
92. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om miljöfrågorna i Asien.